



מתורתו של צדיק אביר יעקב



משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, כביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' משפטים תשפ"ו

בית יעקב

הקב"ה ישלם לנו לעתיד לבוא במיטב

כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם (כב ד).
אפשר לרמוז על ארצנו ועל נחלת אבותינו, שהיא המעלה והמשפחת מכל הארצות, שאין כמות פרותיה בכל העולם, כמו שכתוב (לעיל ג ח) 'ארץ זבת חלב ודבש', 'ארץ חטה ושעורה ויבן ותאנה ורמון' וכו' (דברים ח ח), וכתוב בה (שם יא יב) 'ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה' וכו'. וגרם העון והגלגול הקדוש ברוך הוא מתוכה, והיא גם היא נאנחה ותשב אחור, ונתמעטו פרותיה ונמסרו ביד סטרא אחרא. ואף על פי שעונותינו גרמו, עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר עטרה לישנה, ולהחזירנו לחוכה ולשבוענו מטובה, ולהחזירה לשבח יותר משנים קדמוניות, כמו שאמר (ישעיה נא א) 'כי נחם ה' ציון נחם כל הרבתי וישם מדברה כעדר' וכו', והקדוש ברוך הוא שחבל בה עליו לשלם במיטב:

בני ישראל הוגלו מא"י שהוא מרעה טוב

וזה שנאמר כי יבער איש, איש זה הקדוש ברוך הוא, שמתחלה עשה לנו ארצנו מקום מרעה טוב דשן ושמן. שדה או כרם, שדה נאמר על סתם ארץ ישראל, וכרם על ירושלים, דהינו עשה אותם לנו מקום מבחר המרעה והיינו יושבים לבטח. אחר כך ושלח את בעירה, הם אנחנו ישראל הנקראים צאנו מרעיתו, ובער בשדה אחר, ששלח אותנו לרעות בשדות אחרות, שדות חוצה לארץ, שדות סטרא אחרא, המקום טמא והמרעה טמא, ושחת אותנו ושחת ארצנו ומסרה לנכרים, לכן חובה עליו לשלם במיטב, וזהו מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם (מחשוף הלבן)

המתפלל לשם שמיים - נענים צרכיו

לכן הזהיר כאן הכתוב, שתהיה התפלה על דרך 'ועבדתם את ה' אלקיכם', שלא תהיה התפלה בגדר שאלת צרכים, אלא עבודת אלהים ככל שאר עבודותיו, הנעשות לשם שמים.
אם יעשה אדם כן, אין לו לחשש שלא יזכה לקבלת הנצרך לו, שכן הידוע העלומות לב יספק לו כל צרכיו, כנזכר בהמשך הפסוק, שיברך ה' לחמו ומימיו, ויסיר מחלה מקרבך.

איסור אכילה קודם התפילה

אזכרה נוספת הנלקחת מן הפסוק, היא בדבר האסור לאכל ולשתות קדם התפלה. רבותינו זכרונם לברכה החמירו מאד בענין זה, ונקטו על כך בגמרא לשון חריפה ביותר (ברכות י): כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל, עליו הכתוב אומר (מלכים א' יד ט) 'ואתה השלכת אחרי גוף', אל תקרי גוף אלא גאיך. אמר הקדוש ברוך הוא, לאחר שנתגאה זה, קבל עליו מלכות שמים?!

רמו האיסור בכתוב

משום כך, הקדימה התורה כאן בפסוק את עבודת התפלה לענין הלחם והמים, שכן ראשית כל ימים האדם בעצמו 'ועבדתם את ה' אלהיכם' זו עבודת התפלה, ורק לאחר מכן יקים בו הבורא יתברך את המשך הכתוב, 'וברך את לחמך ואת מימך', ויוכל לאכל לשובע נפשו ולשתות מים לרויה. ואם יקפיד האדם על זה הסדר, יקים בו ה' יתברך גם את סיים הדברים 'והסרתי מחלה מקרבך'.

יראת יעקב

נוסח התפילה כולל את כל הבקשות

ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך (כג כה).
נסח תפלת העמידה נקבע על ידי אנשי כנסת הגדולה. הם היו מאה ועשרים זקנים, ומהם כמה נביאים, וכלם כאחד תקנו לכלל ישראל את נסח התפלה לדורות עולם. אותו נסח נקבע על פי רוח הקדש אשר שרתה עליהם, והוא מקיף וכולל הבקשות שעתידים לבקש כל יחיד ויחיד מישראל.

מדוע פתח הכתוב בלשון רבים וסיים ביחיד?

וּכְתַב רַבְנוּ זִיע"א (פיתחי חתום), שיש לפרש על פי זה את לשון הפסוק, שפתח בלשון רבים 'ועבדתם', וסיים בלשון יחיד 'לחמך', 'מימך', 'מקרבך'.

חובת האדם לכלול עצמו עם כלל ישראל בתפילתו

אלא יש לפרש, כי התפלה נתקנה לישראל בלשון רבים, שכלל כל אחד את עצמו בתוך כלל ישראל, ומתוך כך יבקש על הכלל, ועל עצמו בתוכם. ואל יאמר האדם, הרי בקשתי היא לעצמי, ואני הוא הזקוק לישועה, אם כן אפרש שאלתי לפני הקדוש ברוך הוא לבדי, בלשון יחיד, וכך תבוא לפניו בקשתי. וחושש הוא בלב, שאם לא יעשה כן, אלא יבקש בלשון רבים, אולי לא תועיל תפלתו על עצמו, אלא רק לאחרים.

ידיעת ה' ברצון היחיד אף שמתפלל בלשון רבים

על כך באה התשובה כי אין הדבר כן, כי כל השאלות והבקשות של היחיד, כלולות הן כבר בנסח התפלה, למרות שנאמרת בלשון רבים, והקדוש ברוך הוא המשגיח בפרטות על כל בריה ובריה, אינו זקוק לבקשה פרטית, אלא יודע הוא כל הנצרך לאדם וכל רצונותיו, והכל גלוי לפניו, וממילא אין צורך 'להודיע לו' כפיכח את פרטי הדברים.

וכך מתפרש לשון הכתוב: 'ועבדתם את ה' אלקיכם' זו התפלה, הנקראת עבודה שבלב, ויש לומר אותה בלשון רבים כפי שתקנו מסדריה, ואין צורך לפרש בלשון יחיד, כי הקדוש ברוך הוא משגיח על כל פרט ופרט, ואם זקוק אדם לפרנסה, יסיר דאגה מלבו, שהרי בודאי רבנו של עולם יודע זאת, וברך את לחמך ואת מימך. ואם לרפואה אתה צריך, גם זאת יודע ה', והשגחתו עליך לרפאותך, ולהסיר המחלה מקרבך.

תפילה לשם שמיים

עוד יש ללמד מן הפסוק, כי צריך האדם להתפלל לשם שמים, ועקר פונת האדם הישר בתפלתו, אינה כדי שתתמלא בקשתו ויזכה לקבלת שועתו, אלא כדי לקדש שמו יתברך, ולהחדיר בלבו את הידיעה הבוררה, כי הוא לבדו שומע תפלה, ולו לבדו ראוי להתפלל, באשר רק הבורא יתברך הוא זה שיכול לשנות את מצבו וגודלו של האדם.

זהירות מעיין תפילה

על ענין זה הזהירונו רבותינו זכרונם לברכה באמרום (ברכות לב): כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב. והכונה בזה, שאם ירבה האדם ויאריך בתפלתו, עלול הוא לבטח בכח התפלה, ויחשב כי בודאי ישמע ה' לקולו. אף באמת פעמים שאין האדם ראוי לכך, או שדוקא טובתו היא המחויבת שלא יקבל את שבקש, שהרי לא מחשבותי מחשבותיכם, ואם כן, כיון שתלה עצמו בתפלה, עלול הוא לבוא לידי כאב לב מתוך התוחלת הממשכה.

באור יעקב

ונשיא בעמך לא תאר

גער ביה מאוד והשתיק אותה לבל תדבר מלים רעות כאלו בגנות רבנו, כי הלא איש אלקים קדוש הוא.

אבל אז, תכף בסימו לדבר את הדברים, כאשר פנה בעל הבית מעם אשתו, ארע הדבר. לפתע פתאום החלה האשה לנבח ככלב. מששמע בעלה קול של כלב נובח בתוך ביתו, פנה לבדק היכן גשמע הקול הזה. הוא חפש בכל חדרי הבית אך לא מצא כלב בשום מקום. תוך כדי חלף ליד אשתו וירא והנה היא זאת אשר נובחת כמו כלב. חשב האישה והפך בדעתו מנין הגיע אליה הרעה הזאת לפתע. אז נזכר כי רק לפני מספר רגעים הליזה על כבוד רבנו זיע"א שהוא אוכל כמו כלב, ואמר לעצמו, לבטח נענשה האשה מדה כנגד מדה.

תכף ומיד נכנס האישה אל חדר האכל, נגש אל רבנו וספר לו בבכי רב את כל הענין, מה זאת ארע לאשתו ועל מה ולמה, תוך שהוא מבקש ומתחנן בפני רבנו שימחל לה ושירפא אותה מהצרה אשר תקפה אותה. בשמע רבנו כן, לקח תכף ומיד פוס מהשולחן, בתוכה היה משקה, החזיק את הכוס בידו ובקש רחמים על האשה שתתירפא מחליה. נתן את הכוס לבעל הבית וצוה עליו לתן את הכוס לאשתו כדי שתשתה מהמשקה אשר בו. ואמנם, תכף כאשר האשה שתתה את המשקה חזרה לבריאותה, ושוב חזרה לדבר כבני אדם.

אז ראתה האשה עד היכן גדולה קדשתו של רבנו, ונגשה אליו ותפל לפני רגליו כשהיא מתודית על עוונה בבכי ובתחנונים. כל הרואים כן נבהלו לגדל קדשתו של הרב, וקל וחמר לגדל ענותנותו, כי לא נקם ונטר לאשה למרות שדברה כנגדו, אלא מחל על כבודו ופעל להחיש לה רפואה שלמה.

פעם הגיע רבנו "אביר יעקב" זיע"א לבקר בעיר תוניס שבמדינת תוניסיה. חפש לעצמו אכסניה ומצא לו אצל יהודי עשיר מפלג ומכבד מאוד, אשר הפציר מאוד ברבנו שיתאכסן אצלו ורבנו נענה לו. הלה, הכיר והוקיר מאוד את רבנו "אביר יעקב", וכיון שכך כבד אותו בכבוד מלכים ממש, כראוי וכיאות לאדם קדוש וצדיק כפי מעלתו.

מבקר ועד ערב עמד עליו בעל האכסניה לשמשו לרבנו בסדר פנים יפות ולהעניק לו את כל צרכיו. והיה וכאשר היה עורך את השלחן לארוחות בקר צהרים וערב, היה מעטר את השלחן בכלי כסף וכלי זהב, ואף מזמין חברים עשירים מפלגים לסעד ביחד עם רבנו, כל זאת מפאת כבודו וגדלותו של רבנו זיע"א. ועל פלגה, מעת לעת היה מזמין לביתו תלמידי חכמים מפלגים מרחבי תוניס כדי שהללו ישוחחו עם רבנו בדברי תורה ודברי קבלה, ואכן היו הדברים שמחים כנתינתם מסיני.

באחת הפעמים, בשעה שרבנו סעד את סעודתו על שלחנו של בעל הבית, נשקפה בעד החלון אשת בעל הבית לראות את רבנו. והיה כהביטה בו, ראתה כי הוא אינו מהדר כלל בלבושו, באשר כך היתה דרכו של רבנו תמיד, לילך בבגדים פשוטים כאיש פשוט מרב ענוה, וכידוע את בגדיו הטובים היה נוהג לעניים שלא היו להם בגדים הגונים.

משראתה כיצד רבנו לבוש בבגד פשוט, ותבוז לו בלבה, ותדבר בפני בעלה, בעל הבית דברי לעג ובזיון כנגד רבנו: "איני מבינה, על מה ולמה הרעשת כל כך את העולם כלו בשביל הרב הזה לארח אותו אצלנו? הרי הרב הזה מתנהג כאדם פשוט ביותר, והוא אף אוכל כמו כלב, בכלל לא כמו אדם מן השורה". מששמע בעלה בדברים הללו,

קדושת יעקב

במעשה הצדקה נרמו שם הוי"ה

של שכינה, שהיו"ד היא כנגד הכסף שהלוח לו, ואם ידחקנו הרי פגם ביו"ד של שכינה. וגדולה מזו, אם היד במה שהלוח לו חזר ותפסו בו ואמר לו לא אשלחך כי אם פרעתני, הרי פגם גם כן באות ה"א של שכינה:

הרמו בפסוק

וזהו כונת הפסוק: **אם כסף תלוה את עמי, דהינו, כשתעשה גמילות חסד ותלוה את עמי, דע לך שהחסד הזה עם השכינה עשית, וזהו את העני עמך, העני אותיות 'ענייה', היא השכינה הנקראת 'ענייה'. ודהינו, החסד הזה שעשית, עם השכינה עשית אותו, שעל ידי מעשיך גרמת להשפיע בה שם 'יה' ונעשית 'שכינה' בשלמות. לפיכך, הזהר פן ואל תקלקל מה שתקנת, אם ראית שאין לו במה לפרע, אל תדחקנו, שאם תדחקנו הרי פגמת באות יו"ד וחסרת אותה מן השכינה. והנה כשתסיר יו"ד מן השכינה, נשארו אותיות **כנשה**, וזהו לא תהיה לו כנשה, לא תדחקנו, שאם תעשה כן הרי חסרת יו"ד של שכינה ונשארה **כנשה**. וגדולה מזו, אם תפסת אותו ביד, הרי חסרת גם כן ה"א מן 'שכינה', וכשתסיר יו"ד ה"א מן 'שכינה' נשארה **נשה**, וזהו לא תשימון עליו נשה: (פיתוחי חותם)**

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשה (כב כד)

אפשר לרמוז, דמצינו מצות הצדקה וגמילות חסדים מעלים מאד, והטעם הוא מפני השכינה, שעל ידי הצדקה מתרבה אור בשכינה ומשתעשעת. והנה השכינה נקראת 'צדק' לשון דין, ועל ידי צדקה גם היא נקראת 'צדקה'. והנה על ידי הצדקה נעשה יחוד באותיות שם הוי"ה ברוך הוא, כמו שנאמר (ישעיה לב יז) 'והיה מעשה הצדקה שלום, דהכסף או הפרוטה הוא כנגד יו"ד של שם הוי"ה ברוך הוא, והזרוע והיד של הנותן כנגד הו"ו והה"א של שם הוי"ה ברוך הוא, והיד של המקבל כנגד הה"א של שם הוי"ה ברוך הוא. והנה גם כן עקר השפע הנשפע בשכינה הוא משם 'יה', וזה רמוז באותיות 'שכינה', 'שכן יה', דעל ידי הצדקה או גמילות חסדים שאדם עושה, גורם להשפיע שם 'יה' בשכינה ותקרא 'שכינה' בשלמות:

אם תובע את הלוח כשאיין לו פונם באותיות 'יה'

והנה אם עשה אדם גמילות חסדים והלוח לחברו, אם לא השיגה יד הלוח לפרעו, לא ידחקנו, שאם דחקו הרי פגם יו"ד